

li niş yer almaktadır. Duvarlar yakın tarihlerdeki bir düzenlemeyle 1 m. yüksekliğe kadar Kütahya çinileriyle kaplanmıştır. Duvarların üst kısımlarında görülen mavi renkte, kalem işiyle yapılmış sütunlu ve kemerli kompozisyonlar, sarmaşık dallar ve çiçek motifleri işlenmiştir. Duvar yüzeylerinde damarlı mermer görüntüsü verecek boyamalar vardır. Pandantifle geçişi sağlanan kubbenin eteğinde yaprak ve çiçek motiflerinin bulunduğu kalem işi süslemeler koyu yeşil ve sarı renkle boyanmıştır. Kubbe kasnağında yer alan kitâbe Şeyh Şücâüddin Türbesi'nin kasnağındakiyle aynıdır. Her iki türbenin kubbesi üzerinde yazılı birer alem vardır.

Külliyede doğu yönünde yer alan meydana, mutfak ve depo birimlerini oluşturan mekânlar doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı bir alanı kaplamaktadır. Birbirine bitişik üç mekânda moloz taş, kesme taş ve tuğla kullanılmıştır. Meydan evi kare planlı olup mukarnaslı konsollara oturan ve kademeli sivri tromplar taşıyan yüksek kasnaklı kubbeyle örtülmüştür. Güney cephesinde sivri kemerli alınlıklı ve basık kemerli açıklıklı kapı, batı cephesinde sivri kemerli ve dikdörtgen açıklıklı pencereler vardır. Kuzey cephesinde külliye'nin diğer bacalarından daha büyük boyutlarda dikdörtgen prizma şeklinde bir baca, giriş cephesinde dört sütuna oturan üç sivri kemerli revak bulunmaktadır. Cepheler silmelerle hareketlendirilmiştir. İç mekân cephelerinde duvar nişleri ve kuzey duvarında ocak nişi görülmektedir. Tromp kemerleri arasında ve kubbede kalem işi bitkisel süslemeler vardır.

Bu mekânın doğu cephesine bitişik olan mutfak kare planlı, taş konsollara oturan, sivri tromplarla taşınan yüksek kasnaklı kubbeyle sahiptir. Güney cephesinde dikdörtgen açıklıklı kapı ve sivri kemer alınlıklı dikdörtgen açıklıklı pencere yer almak-

tadır. Kuzey cepheyi hareketlendiren silmenin dışında piramidal külâh örtülü ve kirpi saçaklı iki baca dikkati çekmektedir. Depoya bitişik olan doğu cephesinde dikdörtgen prizma şeklinde, kirpi saçaklı üç baca yükselmektedir. İç mekânın cephelerinde değişik boyutlarda nişler, ayrıca kuzey duvarında iki, doğu duvarında üç adet yaşmaklı ocak nişi mevcuttur. Mutfağa batı duvarından bitişik olan depo da kare planlı olup taş konsollara oturan sivri tromplu ve yüksek kasnaklı kubbeyle örtülmüştür. Güney cephesinde dikdörtgen çerçeveli ve hafif dışa taşkın kapı bulunmakta, iç mekânında farklı boyutlarda nişler yer almaktadır.

Diğer yapılardan bağımsız olarak depoya güneydoğu köşesinde yer alan kare planlı fırın yüksek kasnaklı tromplu kubbeyle örtülmüştür. Batı cephesinde altı sütuna oturan beş birimli revak mevcuttur. Tuğladan sivri kemerli açıklıklı revak eğimli bir çatı ile örtülmüştür. Fırına geçiş batı cephesindeki dikdörtgen çerçeveli basık kemerli kapıyla sağlanmaktadır. Yapının doğu cephesinde dikdörtgen açıklıklı, güney cephesinde sivri kemer alınlıklı ve dikdörtgen açıklıklı ikişer pencere mevcut olup dışa taşkın bir silme dıştan bütün cepheyi dolaşmaktadır. Ayrıca kuzey cephesinde üç, doğu cephesinde bir adet prizmatik gövdeli ve külâhlı baca vardır. İç mekânda dikdörtgen kesitli, sivri kemerli nişler, kapının yanındaki sivri kemerli niş içinde devşirme bir tekne ve duvarda musluk delikleri bulunmaktadır. Doğduvarında büyük bir yaşmaklı ocak nişi, kuzey duvarının önünde iki fırının yer aldığı alt kata merdivenle inilmektedir. Fırının duvarlarında kemerler arasında kalan bölümlerde çiçek ve yaprak motiflerinden oluşan kalem işi süslemeler görülür. İmareti oluşturan bu yapıların vaktiyle kiremit kaplı olan kubbeleri günümüzde kurşun kaplamalıdır. Külliye içinde bulunması gereken derviş ve misafir odaları zamanımıza ulaşmamıştır. Yeni inşa edilen caminin vaktiyle nasıl bir mimari şemaya sahip olduğu bilinmemektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Şükri, *Seyyid Battal Gazi: Tarihçesi ve İlhami Divanı*, İstanbul 1334, s. 1-28; Filiz (Oğuz) Aydın, *The Şeyh Sücaeddin Complex in Aslanbey Village of Seyitgazi* (yüksek lisans tezi, 1970), Ortadoğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi; a.mlf., "Seyitgazi Aslanbey Köyünde Şeyh Sücaeddin Külliyesi", *VD*, sy. 9 (1971), s. 201-226; Suzan Al-bek, *Dorylaion'dan Eskişehir'e*, Eskişehir 1991, s. 169; Ahmet Yaşar Ocak, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Marjinal Süflük: Kalenderiler (XIV-XVII. Yüzyıllar)*, Ankara 1992, s. 192-193; F. W. Hasluck, *Anadolu ve Balkanlar'da Bektaşilik* (trc. Yücel

Demirel), İstanbul 1995, s. 20; Yağmur Say, *Seyyid Battal Gazi Şücaeddin Veli Üryan Baba*, Wiesloch 2003, s. 88-91; Erol Altınsapan – Canan Parla, *Eskişehir Selçuklu ve Osmanlı Yapıları I: Günyüzü, Mihalgazi, Mihalicçık, Sarıcakaya, Seyitgazi, Sivrihisar*, Eskişehir 2004, s. 250-262; Erol Altınsapan, "Seyitgazi İlçesi Arslanbeyli Köyü Şeyh Şücaeddin Külliyesi", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* (Şücaeddin Veli Ocağı özel sayısı), sy. 37, Ankara 2006, s. 173-184.

AYŞE DENKNALBANT

ŞEYH VASFİ

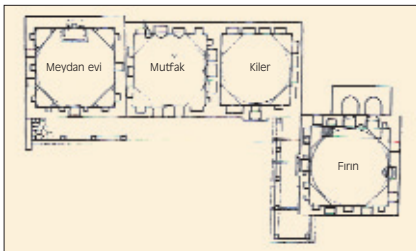
(1851-1910)

Mutasavvıf, şair ve muallim.

Ali Vassı, İstanbul Fatih'te Draman'da doğdu. Babası Nakşibendiyye'ye bağlı Kefevî Dergâhı şeyhlerinden Mehmed Râşid Efendi'dir. İlk bilgilerini babasından ve Fâtih Camii'nde Hoca Mustafa Efendi'den aldı. Gelibolulu Hoca Tâhir Efendi'den *Meşnevî* ile Molla Câmî ve Hâfız divanlarını okudu. Tahsilini tamamlayarak 1866'da vefat eden babasının yerine Kefevî Dergâhı şeyhliğine getirildi. Bir yandan dergâh mensuplarına tarikat usul ve âdabını öğretirken bir yandan da Fâtih Merkez Rüşdiyesi'nde kavâid-i Osmâniyye, Mekteb-i Kudât'ta kitâbet-i resmîyye, Mekteb-i Nüvâb'da kitâbet ve inşâ dersleri verdi. Ayrıca Meclis-i Meşâyih üyeliğinde bulundu. Âniden vefat eden Şeyh Vassı'nın ölümüne Şair Eşref tarafından tarih düşürülmüştür. Mezarı Draman Camii hazîresinde babasının kabri yanındadır.

Daha çok eski tarzda yazdığı şiirleriyle tanınan Şeyh Vassı, Recâizâde Mahmud Ekrem'le Muallim Nâci arasındaki tartışmada Nâci'nin yanında yer almış, yeni edebiyat anlayışına karşı eski edebiyatı savunmuştur. Kendisi bir "asrî edebiyât-ı atîka" cereyanı oluşturma gayretindeydi. 1895 yılında *Mekteb* mecmuasında yayımlanan "Muhâdarât" başlıklı makalesi

Seyh Şücâüddin Külliyesi imaret planı

Şeyh Vassı

(nr. 7, 19 Cemâziyelevvel 1313, s. 98-105) Ahmed Midhat Efendi ile Mustafa Hâzım ve Müstecâbizâde İsmet arasında cereyan eden bir tartışmanın doğmasına sebep olmuştur. Manzumeleriyle bir kısım makaleleri *Tercümân-ı Ahvâl* ve *Saâdet* gazeteleriyle *Maârif*, *Mekteb*, *Hazîne-i Fünûn*, *İmdâdü'l-midâd*, *Güneş* ve *Mürüvvet* dergilerinde yayımlanmıştır. Şiirlerinde daha çok aşk, tabiat ve bazı tasavvufî konular işlenmiştir. Muallim Nâci'ye büyük hayranlık duyan Şeyh Vafî onun "Mes'ûd-i Harâbâtî" mahlasıyla kaleme aldığı manzumelere nazîreler yazmış, bazı manzumelerinde "Berkî" mahlasını kullanmıştır. Bir kısım edebiyat tarihçileri şiirlerini devrine göre sade, üslûbunu selis ve açık, nesrini temiz ve düzgün bulmuşlardır. Şeyh Vafî, Muallim Nâci ile birlikte neşrettikleri *Şöyle Böyle* adlı eserin önsözünde Osmanlı şiiri hakkındaki görüşlerine genişçe yer vermiştir. Arap edebiyatını ve İran şiirini bilmeyenlerin iyi bir şair olamayacağını söyleyen Şeyh Vafî'nin bazı manzumeleri Müstecâbizâde İsmet Bey, Cenab Şahabeddin ve Hüseyin Sîret tarafından beğenilmiş ve taklit edilmiştir. Tanzimat'tan sonraki yıllarda daha çok Batılı şair ve yazarlardan yapılan tercümelere karşılık Şeyh Vafî, Evhadüddîn-i Enverî, Ferîdüddin Attâr ve Molla Câmî gibi Fars edebiyatının önde gelen şairlerinden çe-

viriler yapmıştır. Yazdığı sarf ve nahiv kitapları uzun süre mekteplerde okutulmuştur.

Eserleri. *Cezebât* (İstanbul 1302, bütün manzumeleri bu kitapta bir araya getirilmiştir); *Şöyle Böyle* (İstanbul 1302, Muallim Nâci'nin Mes'ûd-i Harâbâtî takma adıyla karşılıklı mektupları); *Hikemât-ı İslâmiyye* (İstanbul 1304, Sa'dî-i Şîrâzî'den tercüme edilmiş manzum ve mensur hikâyeleri); *Reyhân* (İstanbul 1305, Meşnevi ile *Bostân*'dan tercüme edilmiş hikâyeler); *Feyz-âbâd* (İstanbul 1308, büyük İslâm ediplerinin hayat hikâyeleriyle bazı manzum eserlerinden tercümelere); *Bârika* (İstanbul 1308, Yavuz Sultan Selim'in Farsça şiirlerinin bir kısmının tercümesi); *Münşeât-ı Şeyh Vafî* (İstanbul 1316); *Muhâdarât* (İstanbul 1318, Ahmed Midhat Efendi ve diğerleriyle yaptığı tartışmalara ait yazı dizisinin genişletilmiş şekli). *Şeyh Vafî'nin Neşâtî'nin Hilye-i Enbiyâ* adlı eserinin ilk neşrine (İstanbul 1312) yazdığı bir önsöz bulunmaktadır. Ayrıca çeşitli okullarda verdiği kitâbet, inşâ ve lisân-ı Osmânî dersleriyle ilgili notlarını *Levâmi'* (İstanbul 1307), *Bedâiyi'* (İstanbul 1310), *Sevâtî'* (İstanbul 1311), *Metâlî'* (İstanbul 1314), *Nahv-i Osmânî* (İstanbul 1314; 4. bs. 1316) ve *Küçük Sarf-ı Osmânî* (İstanbul 1326) adlarıyla yayımlamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Osmanlı Müellifleri, II, 273-274; Ali Kemal, *Ömrüm* (haz. M. Kayahan Özgül), Ankara 2004, s. 30-33, 48, 100; İsmail Hikmet [Ertaylan], *Türk Edebiyatı Tarihi*, Bakü 1925, II, 587-591; İbrahim Alâeddin Gövsa, *Meşhur Adamlar: Hayatları-Eseleri*, İstanbul 1933-36, s. 1495; İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri*, s. 1906-1910; Kenan Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, Ankara 1979, s. 84; Erdoğan Erbay, *Eskiler ve Yeniler: Tanzimat ve Servet-i Fünun Neslinin Divan Edebiyatına Bakışı*, Erzurum 1997, s. 60-82; Şerife Çağın, *Bir Hiciv Ustası Şair Eşref*, İstanbul 2007, s. 260; "Vasfî Ali Efendi", *TDEA*, VIII, 513-514.

Mustafa ÖZSARI

ŞEYH VEFÂ EFENDİ

(bk. MUSLIHUDDİN MUSTAFA).

ŞEYH VEFÂ KÜLLİYESİ

İstanbul'da
XV. yüzyılın ikinci yarısında
inşa edilen külliye.

İstanbul'un bir semtine adını vermiş olan Şeyh Muslihuddin Mustafa İbnülfâ'ya (ö. 896/1491) ait külliye cami / tevhidhâne, medrese, hankah, çifte hamam,

imaret, tabhâne, kütüphane, çeşme ve türbeden meydana gelmiştir. Cami ve çifte hamam Fâtiş Sultan Mehmed tarafından Muslihuddin Mustafa Efendi adına yaptırılmıştır. Fâtiş vakfiyesinde ismi geçmeyen medresenin II. Bayezid zamanında inşa edildiği düşünülmektedir. Cami ve hamam tamamen yıkılmış olup cami betonarme olarak 1990'lı yıllarda yeniden inşa edilmiştir. Cami önündeki hücre, türbe ve medresenin bir kısım duvarları ile çeşme günümüze ulaşmıştır. Şeyh Vefâ Camii'nin Bizans dönemine ait bir kiliseden çevrilme olduğu yolunda asılsız iddialar bulunmakla birlikte ilk caminin Fâtiş Sultan Mehmed tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Fâtiş vakfiyesinde cami Vefâzâde Camii diye belirtilmiştir.

Külliyenin merkezindeki caminin yanına 1481-1490 yılları arasında medrese, mutfak ve kütüphane gibi bazı mekânlar eklenerek burası geniş bir külliye haline getirilmiştir. 1491'de Şeyh Vefâ'nın ölümü üzerine türbe yaptırılmış ve daha sonra etrafında bir hazire oluşmuştur. Güneyde mihraba bitişik bir hücre, güneybatıda Şeyh Vefâ Türbesi, kuzeyde muhtemelen "U" şeklinde cami ile ortak avlulu medrese ve hankah yer almakta, müstakil bir kütüphane binasının bulunup bulunmadığı konusunda bir bilgiye ulaşılamamaktadır. Vakfiyelerde değişik bilim dallarıyla ilgili 381 kitabın kayıtlı olduğu, daha sonra yapılan bağışlarla zenginleşen bir kütüphaneden söz edilmektedir (bk. ŞEYH VEFÂ KÜTÜPHANESİ). Burada ayrıca bir şeyh konağının bulunması beklenir ki kaynaklarda böyle bir yapıya rastlanmamıştır. Külliye'nin çifte hamamının caminin batısında yer aldığı bilinmektedir.

İlk yapılışına "Câmî-i Hâkâniyye" terkiбинin tarih düşürüldüğü (881/1476) caminin 1171 (1757) yılında tamir gördüğü mevcut kitâbeden anlaşılmaktadır. Yapı 27 x 17 m. ölçülerinde enlemesine gelişen bir plana sahiptir. Girişte beş gözlü bir revak, kible yönünde mihrap sofası ve buradan girilen bir hücre yer almaktadır. Bir sıra taş ve iki sıra tuğla ile alması olarak inşa edilen yapının üstü, sekizgen kasnak üzerine 11 m. çapında bir kubbe ve iki yanda yarım kubbelerle örtülüdür. Girişi harimden olan minare caminin kuzeybatı köşesinde bulunmaktadır. İçeride cümle kapısının önünde bir fevkanî mahfil vardır. Plan itibarıyla eski Eyüp Sultan Camii'nden etkilendiği anlaşılan yapı, yıkılmaya yüz tuttuğu gerekçesiyle XX. yüzyılın başlarında yeniden inşa edilmek üzere yıktırılmış, I. Dünya Savaşı'nın araya girmesiyle de bu

Şeyh Vafî'nin *Bedâiyi'* adlı eserinin kapağı (İstanbul 1310)

